

ELASTİK DALGA YAYINIMI

(9. Ders - 2016)

Prof.Dr. Eşref YALÇINKAYA

Geçtiğimiz ders;

- Gerilme-deformasyon bağıntıları
- Elastik sabitler
- Hareket denklemeleri ve çözümleri

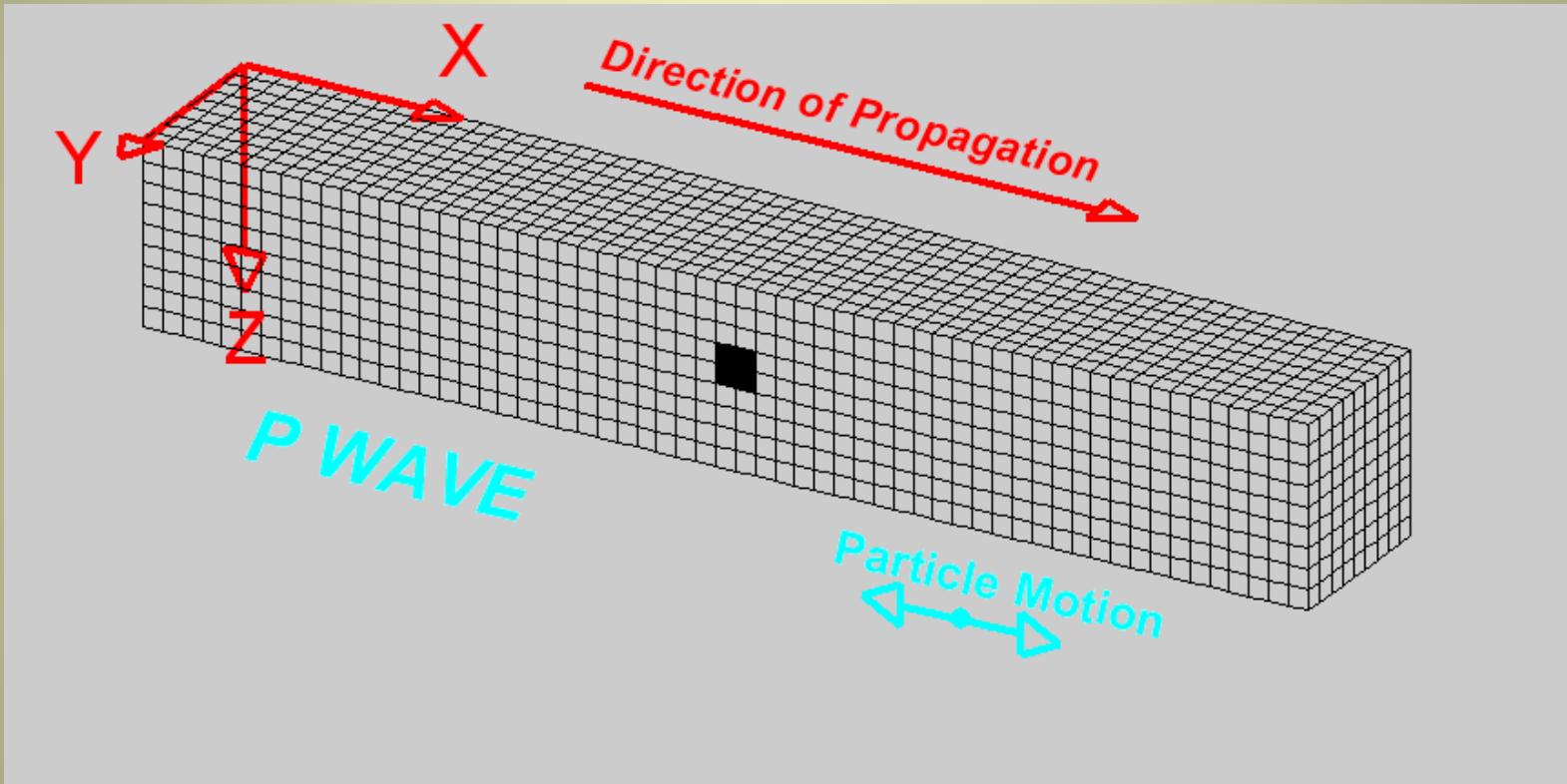
Bu derste;

- Cisim dalgaları (P ve S)
- Tabakalı ortamda yayılan sismik dalgalar
- Snell kanunu

P-DALGASI: $\frac{\partial^2 \Delta}{\partial t^2} = \frac{\lambda + 2\mu}{\rho} \nabla^2 \Delta$

Δ ; dilatasyon
 ∇ ; laplace operatörü

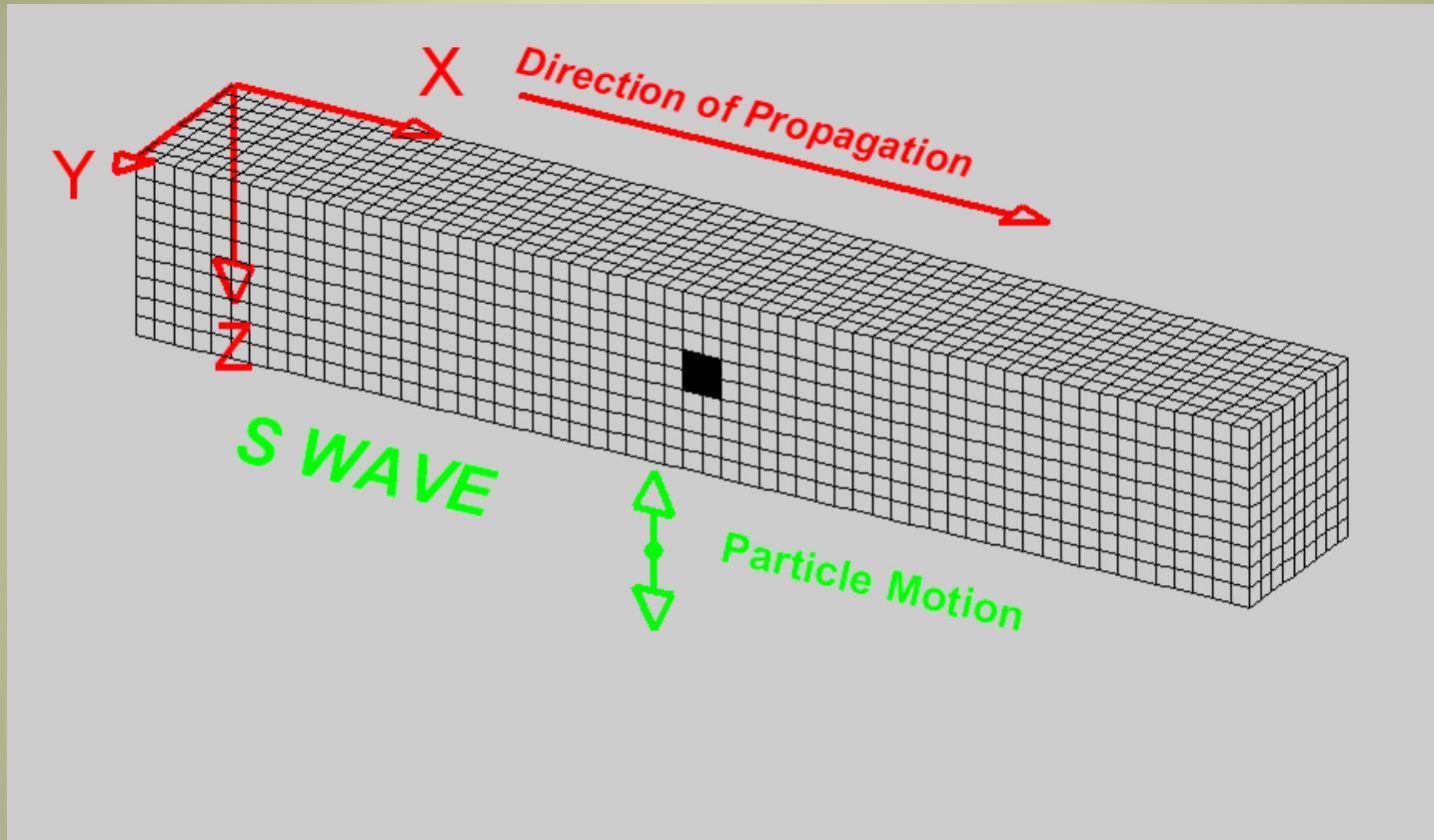
$$\alpha = \left(\frac{\lambda + 2\mu}{\rho} \right)^{1/2} = \left(\frac{k + \frac{4}{3}\mu}{\rho} \right)^{1/2}$$

Tanecik hareketi sıkışma ve genleşme değişimlerinden oluşur.
 Tanecik hareketi yayılım yönüne paraleldir.

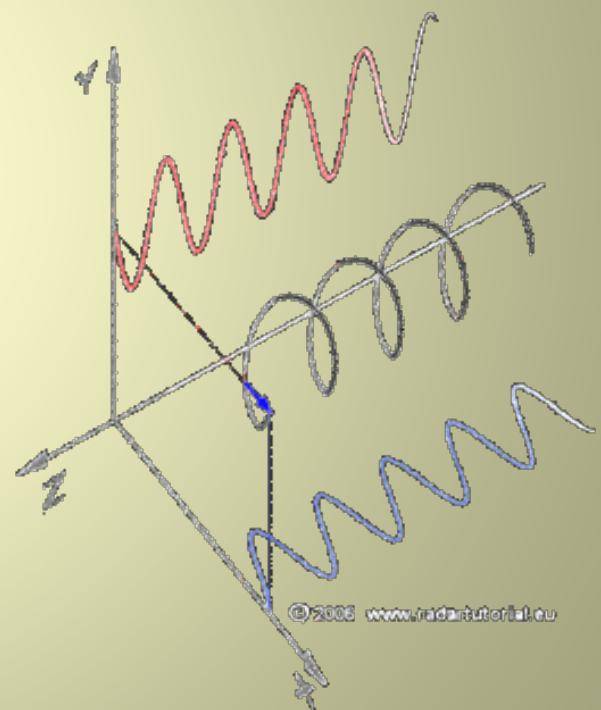
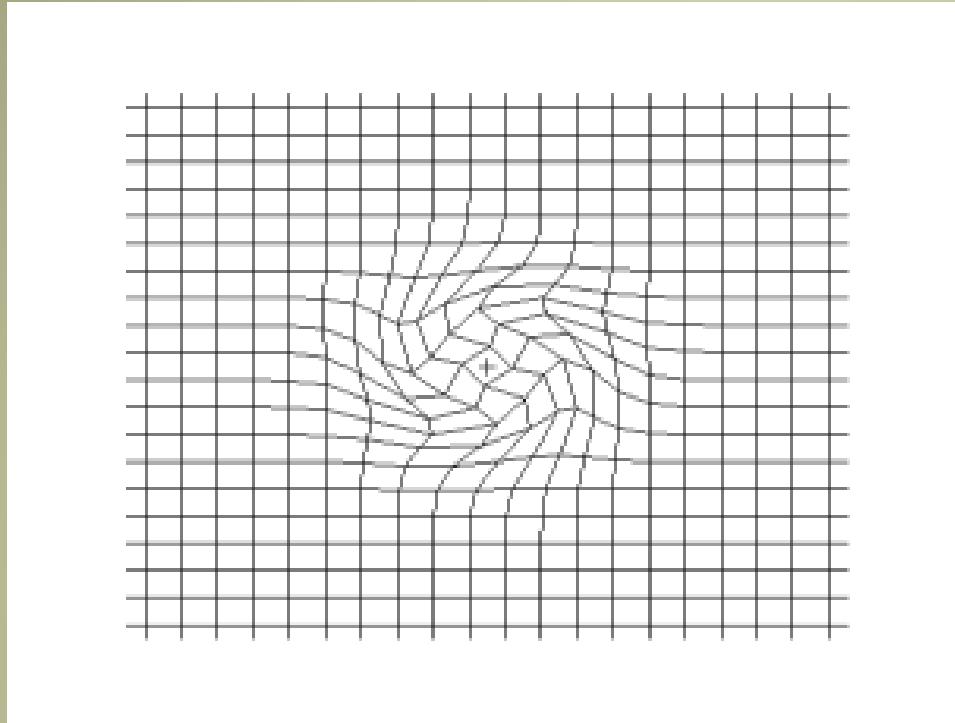
S-DALGASI: $\frac{\partial^2 \theta_x}{\partial t^2} = \frac{\mu}{\rho} \nabla^2 \theta_x$

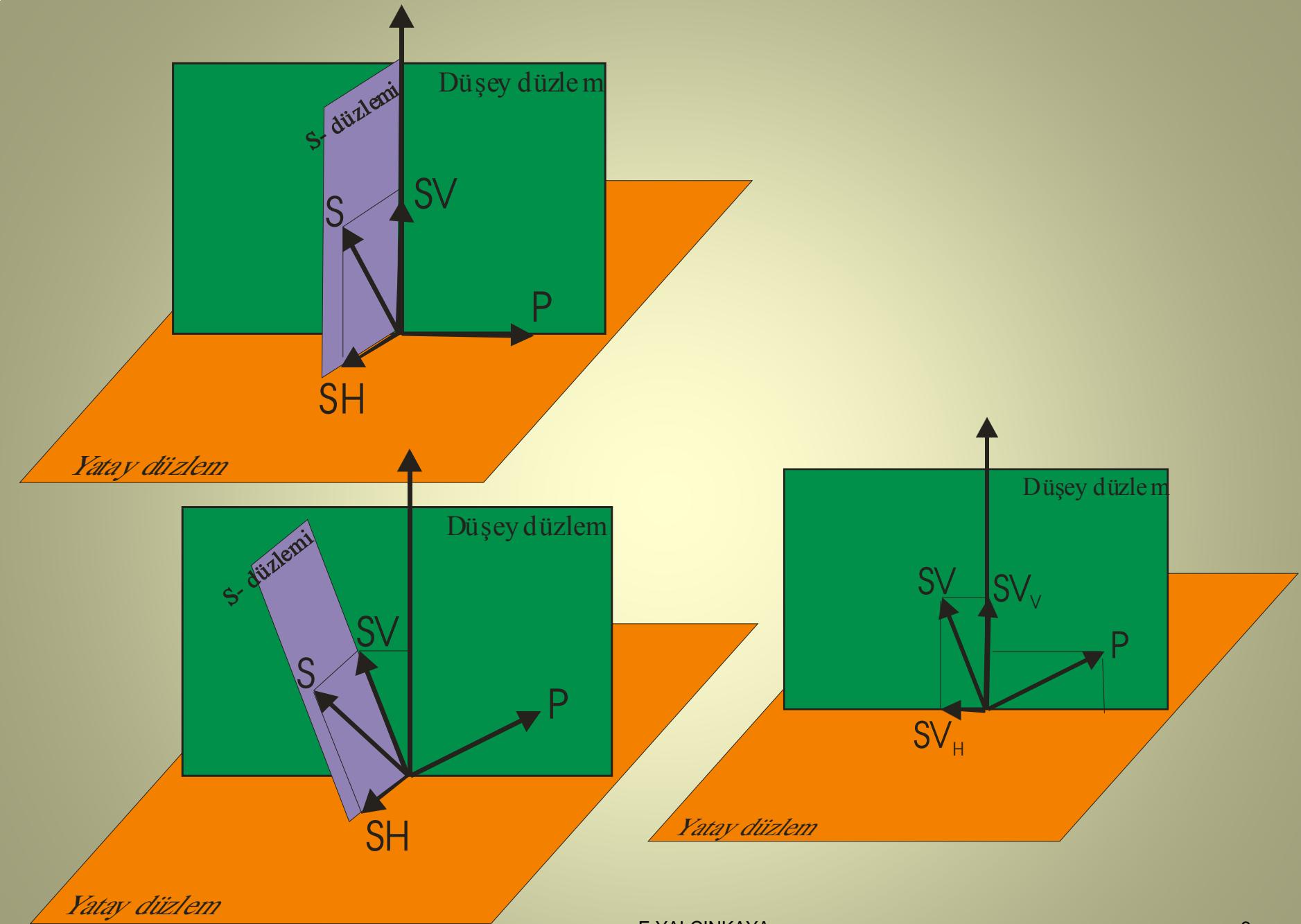
θ ; rotasyon
 ∇ ; laplace operatörü $\beta = \left(\frac{\mu}{\rho} \right)^{1/2}$

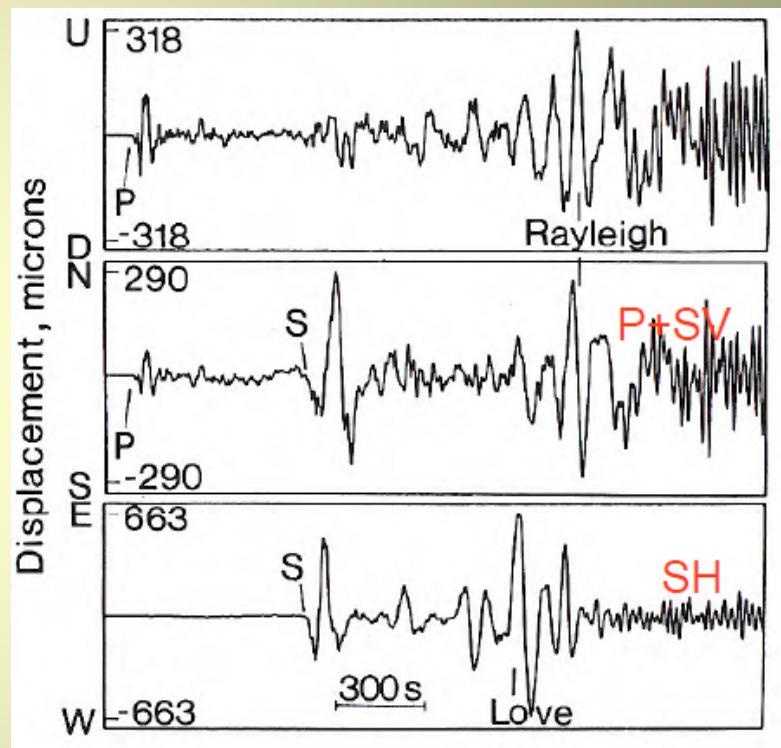
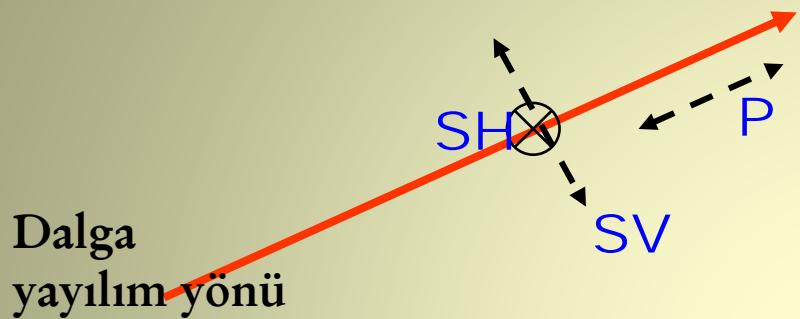
Tanecik hareketi değişen transvers harekettir ve yayılım yönüne diktir. Burada gösterilen transvers hareket düşeydir, fakat her yönde olabilir. Düşey düzlemdeki hareket SV, yatay düzlemdeki SH olarak adlandırılır.

S-DALGASI:

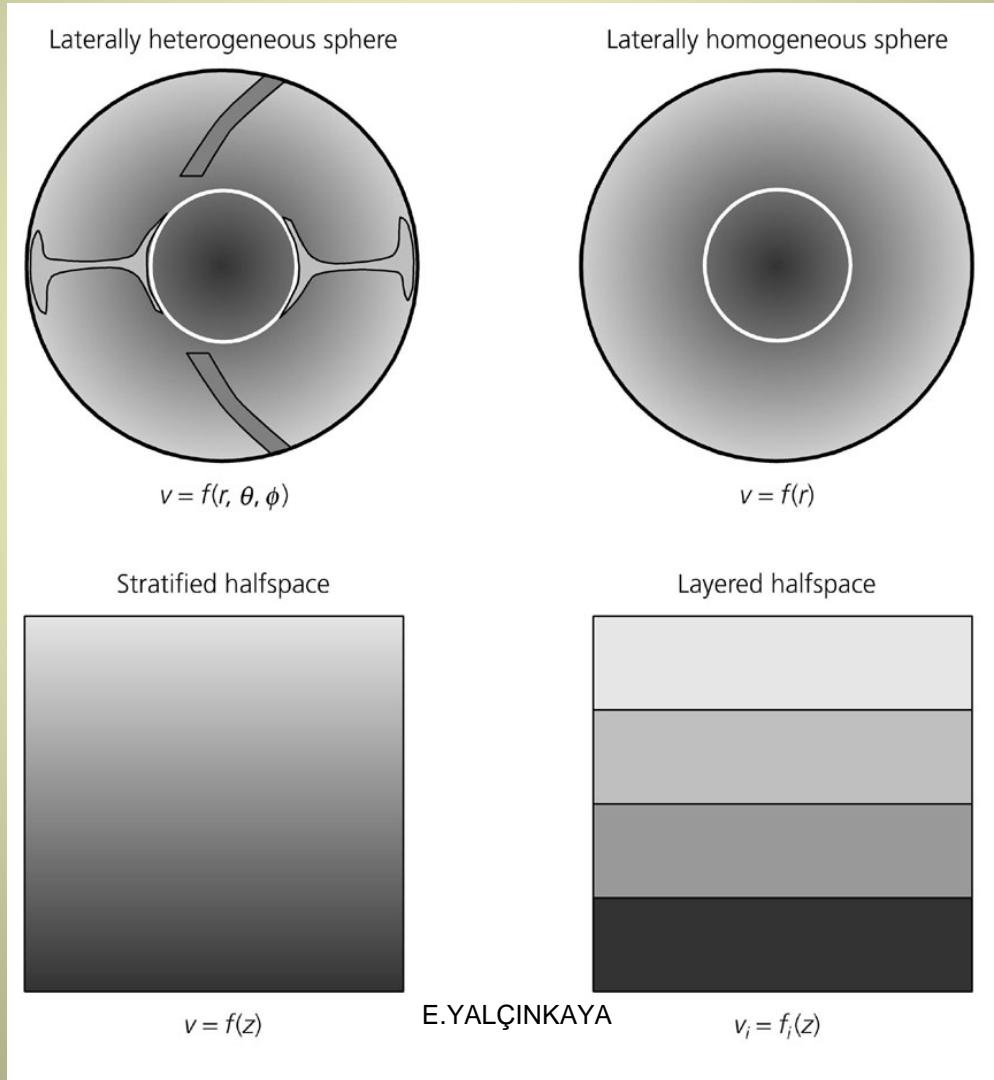

Kaynak $\xleftarrow{\quad}$ Yeryüzü $\xrightarrow{\quad}$ Alıcı

Dalga Türü	Tanecik Hareketi	Tipik Hızlar	Diğer Özellikleri
P, Boyuna dalgalar, Compressional, Primary, Longitudinal	Sıkışma ve açılma yönleri dalga yayılım yönüyle aynıdır. Yani tanecik hareketi, dalga yayılım yönündedir. Bu nedenle tanecik hareketi dalga cephesine dik yöndedir.	Yer kabuğunda V_p ortalama 6 km/s; mantoda 8-14 km/s; çekirdekte 8-11 km/s; suda ~1.5 km/s; havada ~0.3 km/s	P dalgaları en hızlı yayılan dalgalar olup sismogramlar üzerinde ilk görülen dalgalardır. Genellikle genlikleri S ve yüzey dalgalarına göre daha küçük, frekans içerikleri daha yüksektir. P dalgaları bir sıvı veya gaz içinde basınç dalgaları olarak kullanılabilirler.
S, Enine dalgalar, Kayma dalgaları, Shear, Secondary, Transverse	Tanecik hareketi, dalga yayılım yönüne dik olan bir düzlem içerisindeindedir. Bu nedenle yatay (SH) ve düşey (SV) bileşenlerine ayrılabilir.	Yer kabuğunda V_s ortalama 3.5 km/s; Mantoda 4-8 km/s; iç çekirdekte (katı) 3.5-4.0 km/s	S-dalgaları sıvı veya gaz içinde yayılamazlar. S dalgaları, P dalgalarından daha yavaş, yüzey dalgalarından daha hızlı yayılırlar. Bu nedenle sismogramlarda P dalgalarından sonra, yüzey dalgalarından önce görülürler.

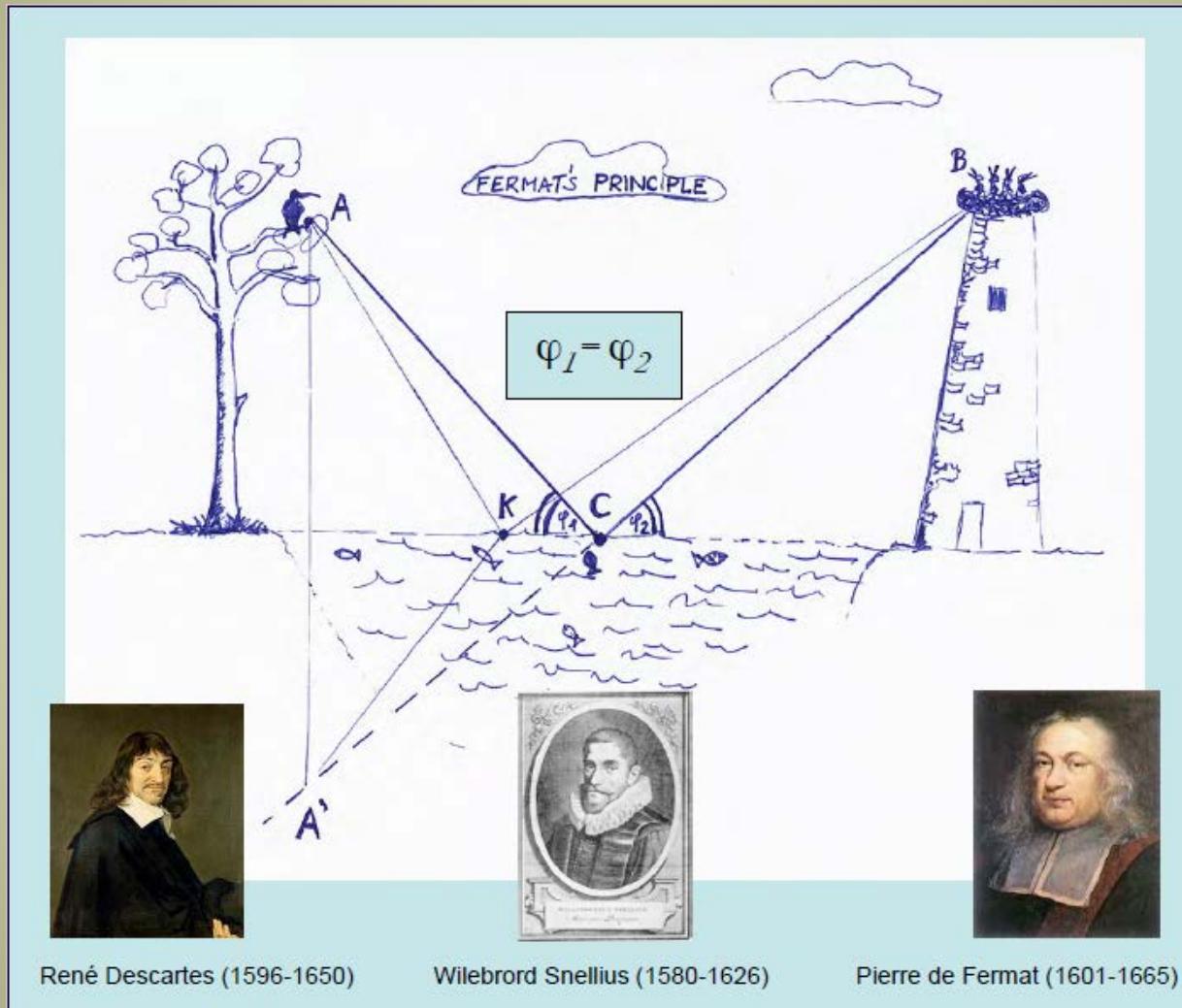
Tabakalı Ortamlarda Yayılan Sismik Dalgalar

Cisim dalgaları yer içerisinde geometrik optigin genel dalga yayılma kanunlarına uyarak yayılırlar. Bu kanunların en önemlileri:

- Snell kanunu
- Fermat prensibi
- Huygens prensibi

Fermat prensibine göre dalgalar; iki nokta arasındaki mesafeyi en kısa sürede alabilecekleri yolu seçerler.

Nick Rawlinson

E.YALÇINKAYA

Düzlemsel dalga cepheleri için Huygens prensibi

Huygens prensibine
göre dalga cephesi
üzerinde bulunan her
titreşen nokta yeni bir
titreşim kaynağı
oluşturur.

Küresel dalga cepheleri için
Huygens prensibi

Figure 2.5-16: Huygens' principle for the propagation of a straight wave front.

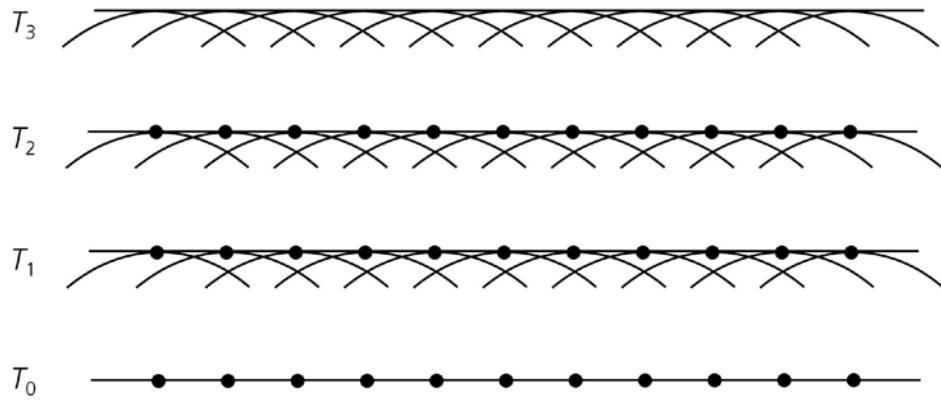
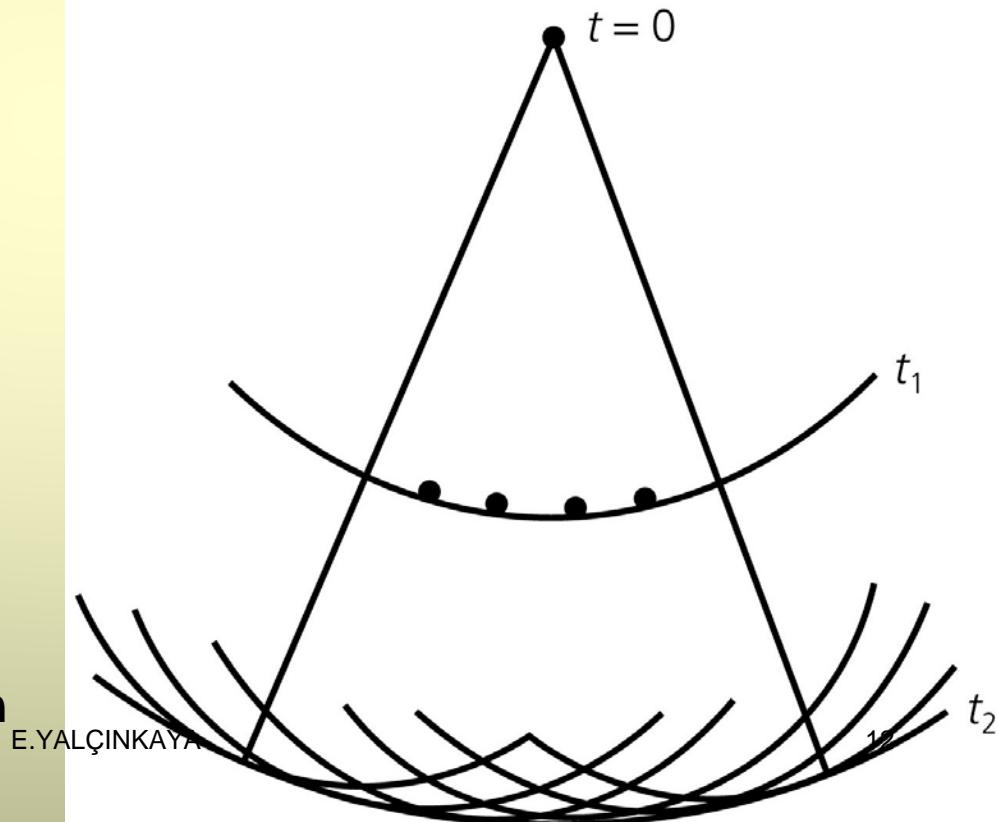
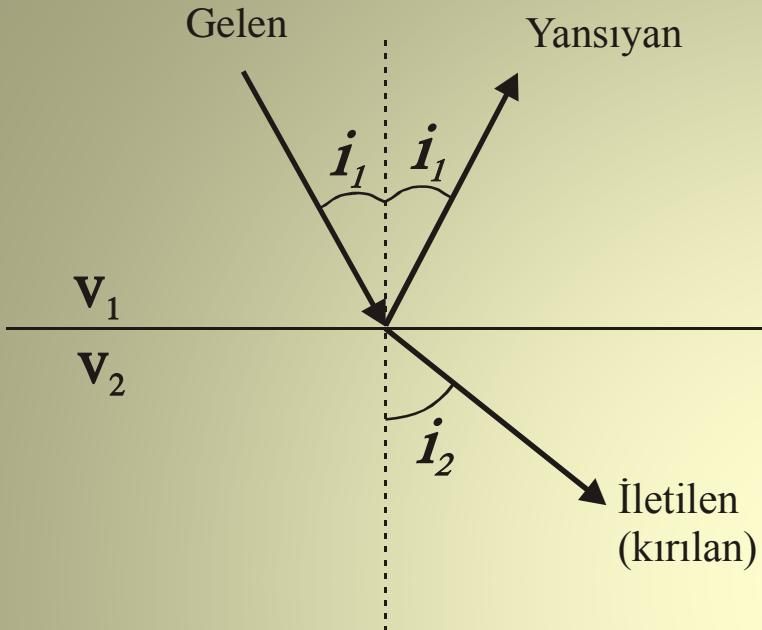

Figure 2.5-15: Huygens' generation of circular wave fronts.

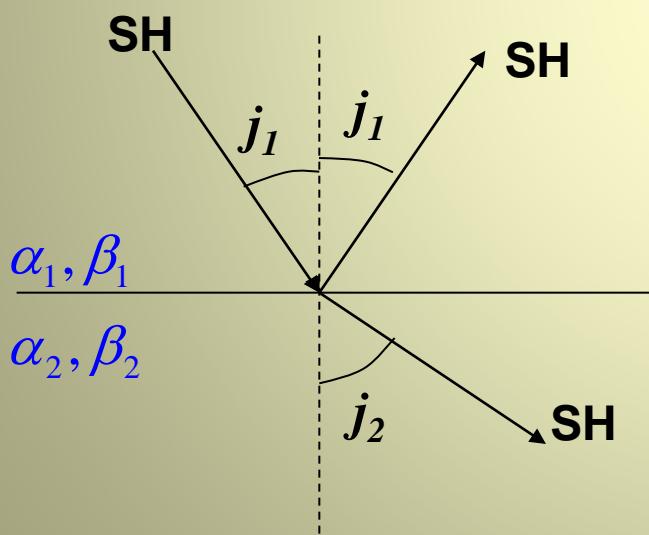
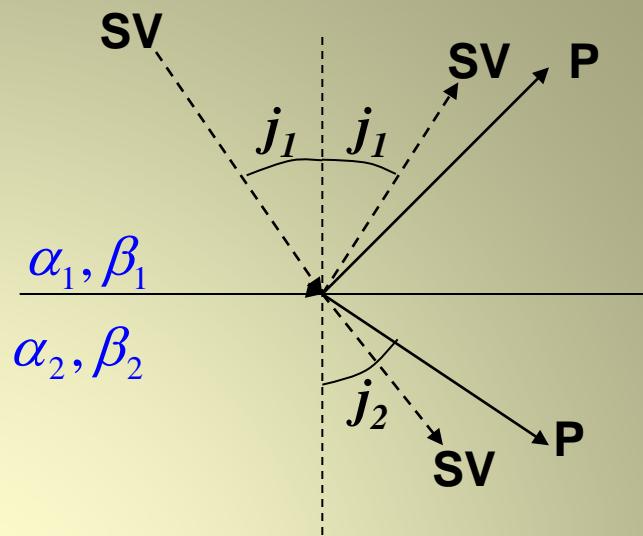
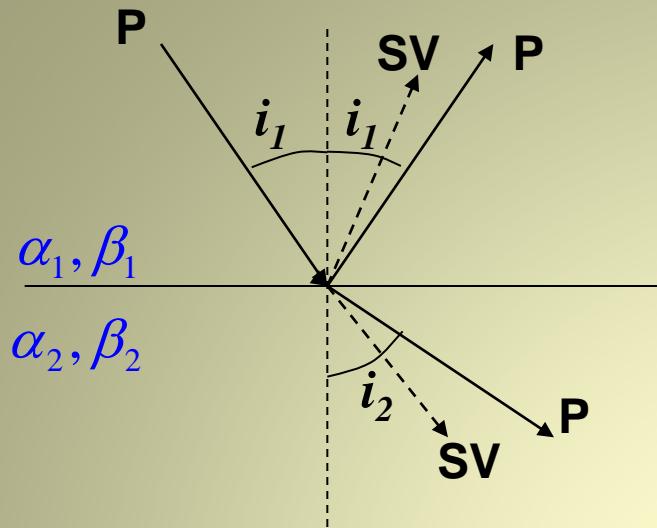

Snell kanunu farklı hızlara sahip tabakalar arasında oluşan bir ara yüzeye gelen sismik dalgaların kırılma ve yansıma kanunlarını tanımlar.

$$\frac{\sin i_1}{v_1} = \frac{\sin i_2}{v_2} = \frac{1}{c} = p$$

İşin parametresi

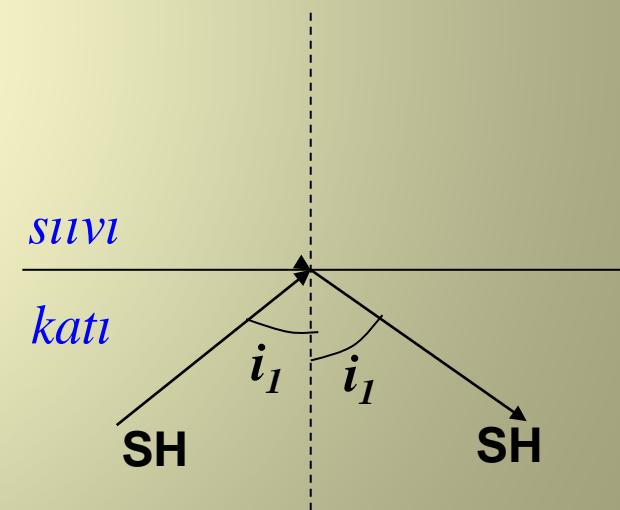
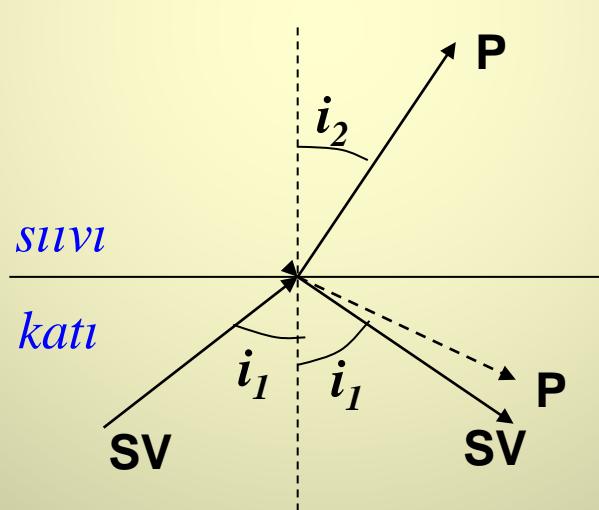
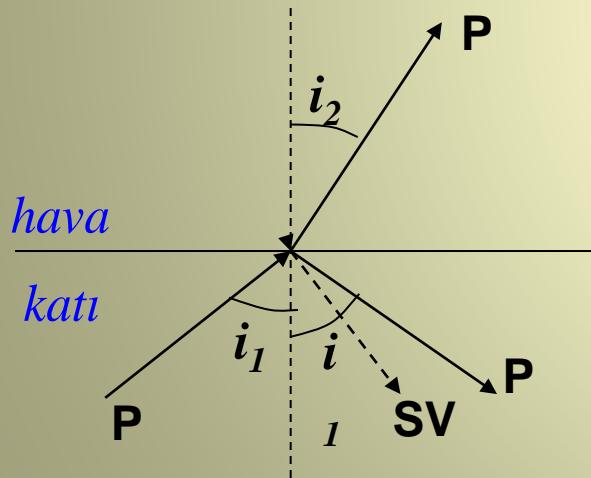
$$\frac{\sin i_1}{\alpha_1} = \frac{\sin i_2}{\alpha_2} = \frac{\sin j_1}{\beta_1} = \frac{\sin j_2}{\beta_2}$$

Bir ara yüzey;

- Serbest yüzey
- Katı-katı sınırı
- Katı-sıvı sınırı

olabilir.

$$\frac{\sin i_1}{\alpha_1} = \frac{\sin i_2}{\alpha_2} = \frac{\sin j_1}{\beta_1} = \frac{\sin j_2}{\beta_2}$$

Kritik açı

İletilen P;

$$\frac{\sin i_1}{\alpha_1} = \frac{\sin i_2}{\alpha_2}$$

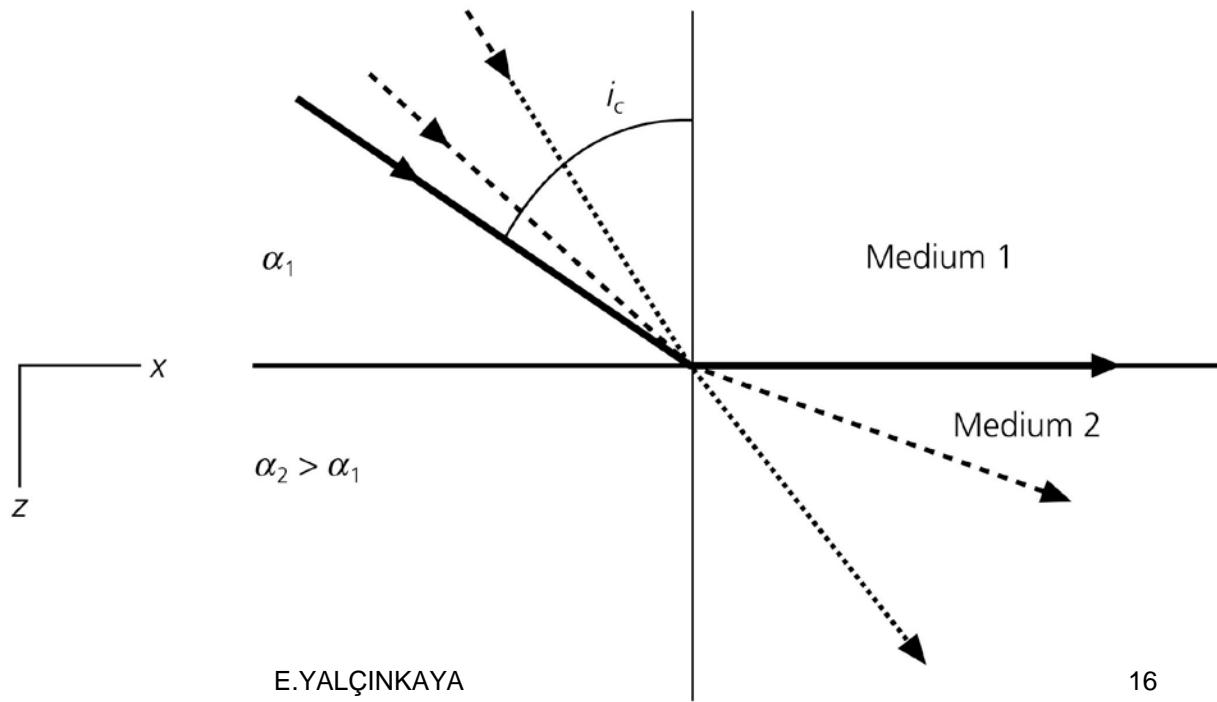
$i_2 = 90^\circ$ olursa;

$$\frac{\sin i_1}{\alpha_1} = \frac{1}{\alpha_2}$$

$$\sin i_c = \frac{\alpha_1}{\alpha_2}$$

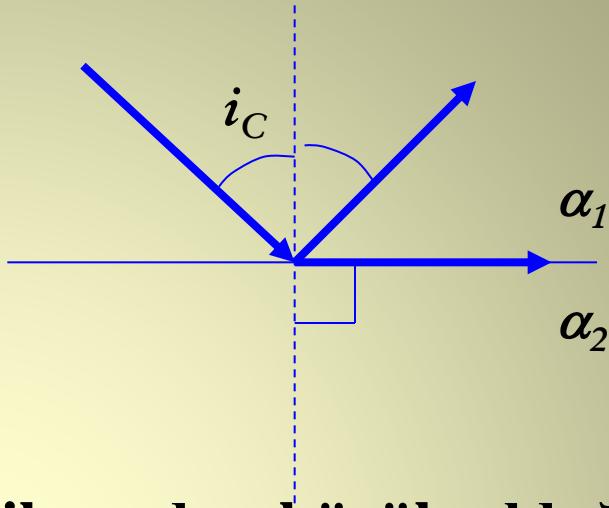
Bir ara yüzeye gelen P dalgası için kritik açı

Figure 2.5-7: Critical angle for P waves incident upon a boundary.

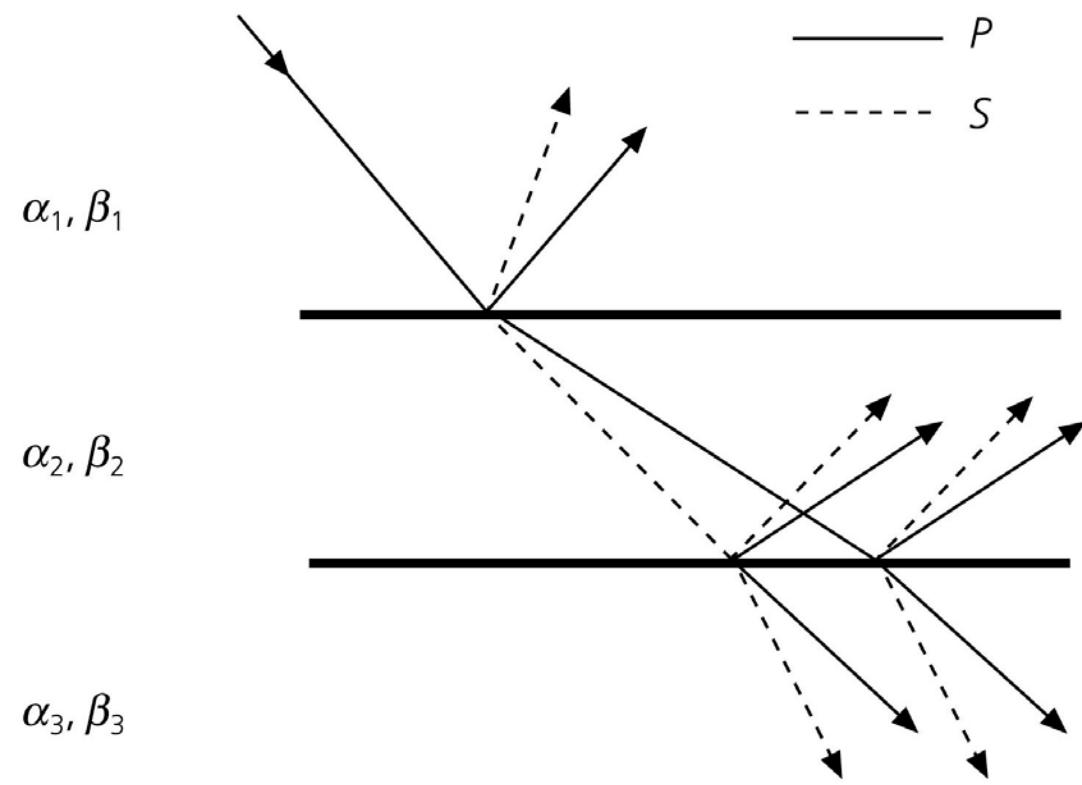
Toplam yansımıma;

$$\sin i_C = \frac{\alpha_1}{\alpha_2}$$

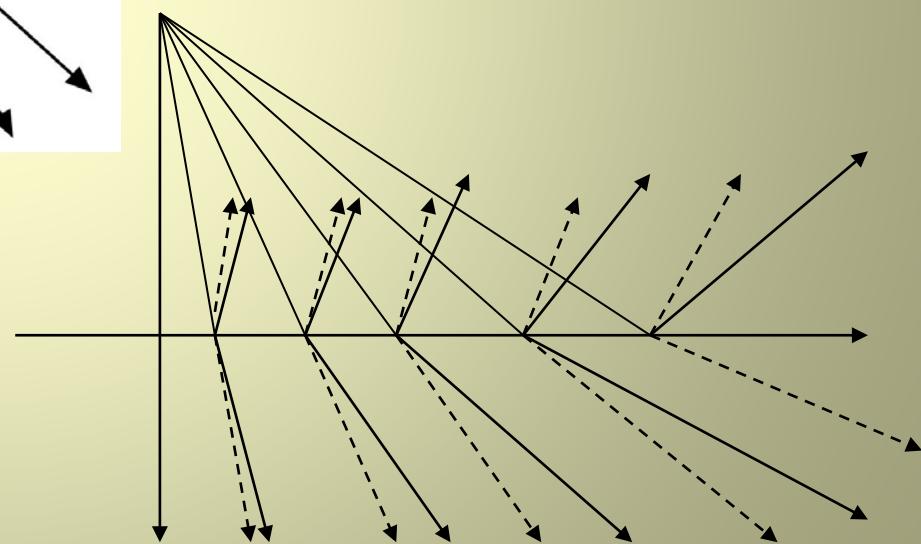

- Gelen dalganın geliş açısı kritik açıdan küçük olduğu sürece dalga hem ikinci ortama iletilir hem de birinci ortama geri yansır.
- Gelen dalganın geliş açısı kritik açıya eşit olduğunda iletilen dalga iki tabaka arasındaki ara yüzeyde yayılır.
- Geliş açısı, kritik açıyı aştığında dalga ikinci ortama iletilemez, gelen dalganın tümü birinci ortama geri yansır.

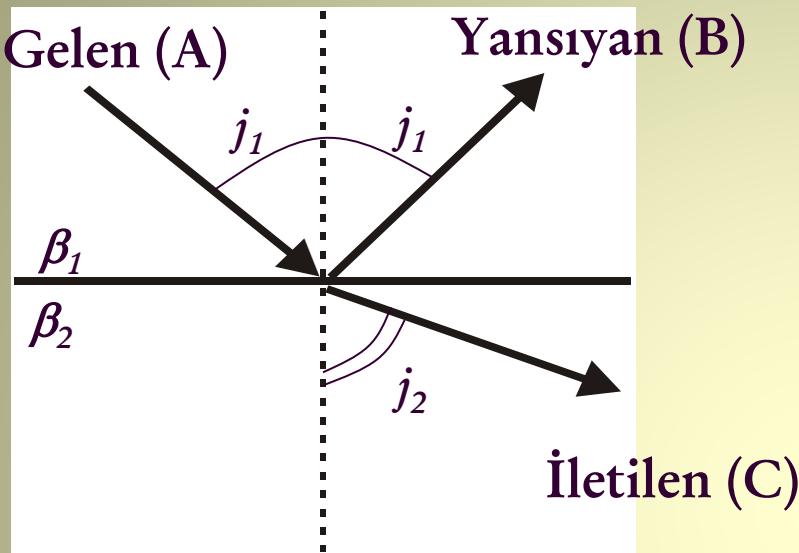
Figure 2.5-10: Transmitted and reflected waves for multiple layers.

Birden çok ara yüzey için kırılan
ve yansıyan dalgalar

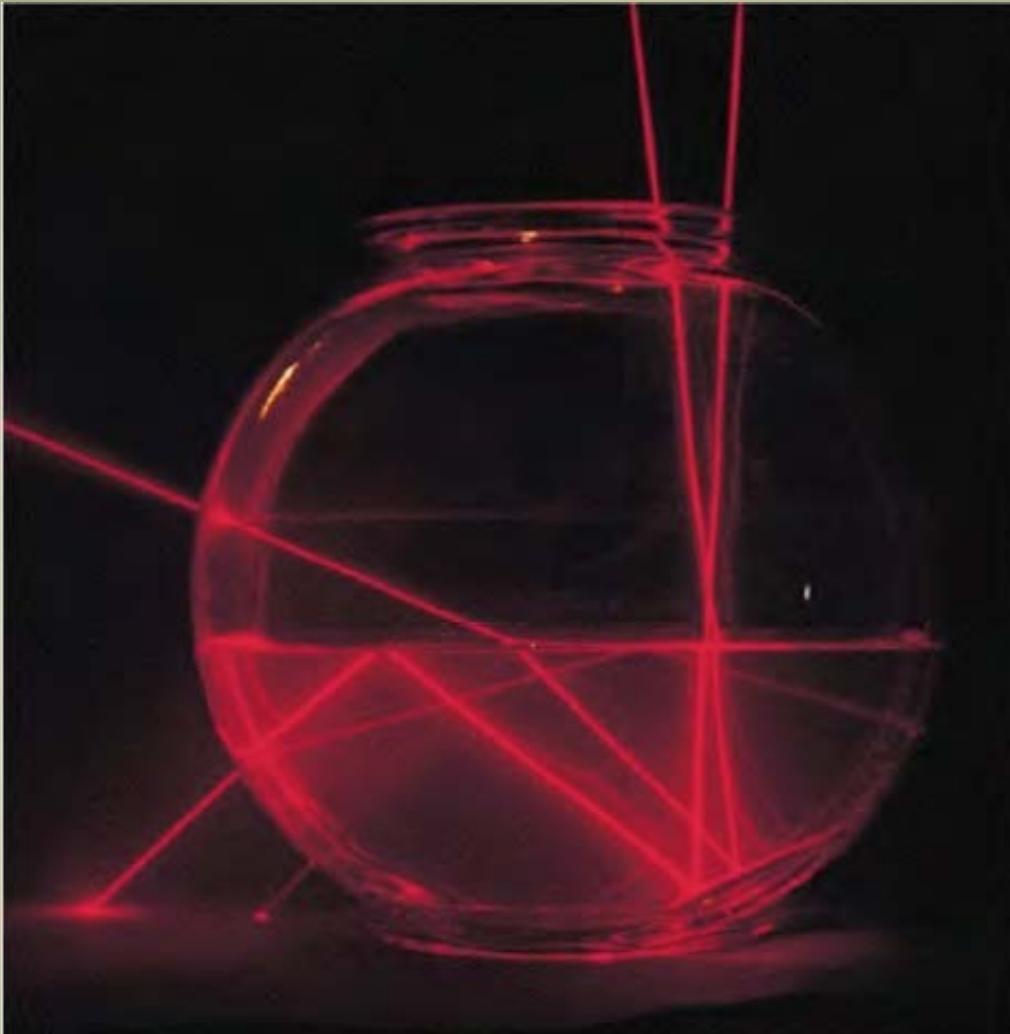

SH dalgası yansımaya iletme katsayıları :

$$R_{12} = \frac{B}{A} = \frac{\rho_1 \beta_1 \cos j_1 - \rho_2 \beta_2 \cos j_2}{\rho_1 \beta_1 \cos j_1 + \rho_2 \beta_2 \cos j_2}$$

$$T_{12} = \frac{C}{A} = \frac{2 \rho_1 \beta_1 \cos j_1}{\rho_1 \beta_1 \cos j_1 + \rho_2 \beta_2 \cos j_2}$$

<http://www.mines.utah.edu/~ggapps/snell/snell.html>

<http://www.eserc.stonybrook.edu/ProjectJava/snell/>